

NIYAZI ARPAC

Niyazi Arpac blev født i Tyrkiet men flyttede for snart 47 år siden med sin mor og søskende til Danmark. Faderen kom hertil som en af de første tyrkere, der kom pga. efterspørgslen på arbejdskraft. Da Niyazi Arpac kom som 12-årig, havde han hørt, at kristne lavede mennesker om til sæbe! Som 14-årig besluttede han, at glemme alle drømme om at vende tilbage og i dag føler Niyazi Arpac sig 100% dansk. Sammen med venner startede han Tyrkisk-Dansk forening i Aarhus og lærte her, hvordan foreningsarbejde skaber venner på kryds og tværs af kulturer. I snart 30 år han drevet tæppehandel i Aarhus, som via de mange rejser har givet ham et netværk til hele verdenen.

Interviewet af Elena Kaarup-Christensen

HVAD ER DEN FØRSTE BEGIVENHED, DU VIL STARTE DIN LIVSFORTÆLLING MED?

Jeg er født i Nordtyrkiet ved Sortehavet. Tæt på Sortehavet. Men vi kom hertil som børn. Til Danmark. Så er jeg selvfølgelig opvokset her. Jeg er andengenerationsindvandrer. Min far er kommet her som en af de første

borgere, der skulle arbejde i Danmark. Det var meningen, at han skulle tilbage efter et par år. Det var den aftale, han havde med min mor. Arbejde i et eller to år, tjene lidt penge og så videre. Men to år rakte ikke til ret meget, så min mor sagde, at han enten måtte komme tilbage eller tage os med herover. Jeg var cirka 12 år dengang, og jeg havde nogle andre brødre og søstre. Så han blev nødt til at tage os med. Det var sådan, det startede.

Jeg gik i femte klasse dengang, og så skulle jeg starte i tredje klasse her. Der var ikke noget, der her modtagerklasse dengang. Der var ingenting. Der var ingen hjælp at hente, og der var ingen, der vidste hvad de skulle gøre. Intet. Så jeg gik bare frem og tilbage sammen med de andre. I en dansk femte klasse havde jeg nok slet ikke haft nogen chance, for jeg kunne jo slet ikke dansk. Det var svært. Det var meget svært, faktisk. Prøv at forestille dig, at du kommer ind i en klasse, og du kan ikke et kuk. Jeg sad bare og gloede, og så faldt jeg i søvn. Men på et tidspunkt spurgte læreren "Er der ikke nogen, der vil gøre noget?", og så begyndte nogle klassekammerater at lære mig dansk. Og det begyndte faktisk at hjælpe.

VAR DET SVÆRT AT FÅ NYE VENNER, NÅR MAN IKKE TALTE SPROGET?

Nej, det var overhovedet ikke svært. Overhovedet ikke. Jeg kan huske, at min lillebror skulle starte i første klasse – selvom han egentlig skulle have været i tredje klasse – og jeg skulle jo starte i tredje. Da vi mødte op ved inspektørens kontor, var der masser af børn udenfor. Masser! 100 børn, tror jeg. De ventede på os. Men de vidste åbenbart ikke, hvilken klasse vi skulle i. Og da vores kommende klasser fik at vide, at vi skulle med dem, råbte og skreg de. De havde sejret! Det var virkelig en sejr for dem. Og vi fattede ikke en pind. Det var først bagefter, at jeg fandt ud af, hvad det var. Alle ville gerne have os i deres klasse, for der var overhovedet ikke nogen, der lignede os i skolen. Og derfor var de meget søde og venlige, og alle legede med os. Der var overhovedet ikke nogen problemer.

VAR DET I AARHUS, AT DU GIK I SKOLE?

Ja, det var Nordgårdsskolen.

OG AARHUS VAR DET FØRSTE STED, DU KOM TIL I DANMARK?

Nej, det var faktisk Svendborg. Vi var der i to måneder, og vi kunne ikke få en bolig. Min far havde et job der, men han havde også et her i Aarhus. To af mine onkler boede i Svendborg, så vi kunne bo sammen med dem, men til sidst endte vi med at flytte til Aarhus. Her var Gellerupplanen. Den var nylavet dengang, og det var ret dyrt at bo der. Vi fik en bolig der, selvom det var ret dyrt. De stod jo tomme halvdelen af boligerne, for de kunne ikke udleje dem, fordi de var så dyre. Vi boede på Dortesvej til at starte med. Det var meget fint. Helt nye lejligheder. Og første gang jeg skulle på badeværelset, troede jeg, at der var en telefon i badekarret. Jeg prøvede at tage den og sige "Hallo". Jeg vidste ikke, at det var brusehovedet – jeg havde jo aldrig set sådan noget før! Jeg kom fra en landsby, og der gik vi jo bare i bad i søen eller åen!

GIK DER SÅ LANG TID, FØR DU LÆRTE DANSK?

Nej, efter jeg begyndte at snakke med andre børn, gik det rimelig hurtigt. Også med børnene i de blokke, vi boede i. Her var familierne enormt søde, og deres børn var også meget søde. De tog os med hjem, og de kom hjem til os. Alle børn kom hjem og spiste hos os, fordi de elskede min mors mad. Så de var der faktisk næsten hver weekend. Og forældrene var enormt søde, og snakkede også med deres børn om vores situation. For eksempel snakkede de om, at vi havde nogle andre traditioner end dem, men de gjorde alt for, at vi egentlig kunne være os selv, synes jeg. De prøvede ikke at prakke noget ned over hovedet på mig. Det er også derfor, at jeg har fået stor respekt for dem. Der var ikke nogen, der tvang os til noget, som vi ikke havde lyst til. Eller ikke var parate til. Men sådan er det ikke i dag. Og det er også derfor, at problemerne opstår. Der er ingen problemer med min generation, og jeg tror, det har noget at gøre med, hvordan man bliver modtaget. Hvis du bliver modtaget med et godt smil og et godt hjerte, så går det simpelt hen igennem. Jeg havde selvfølgelig også fordomme om danskere. Vi havde fået at vide, at kristne lavede mennesker om til sæbe. Så jeg var meget bange, da jeg kom til Danmark. Men det billede krakelerede ret hurtigt. Sådan er det jo.

VAR DER NOGLE TING, HVOR DU KUNNE MÆRKE, AT DU ALLIGEVEL ADSKILTE DIG FRA DINE KLASSEKAMMERATER?

I Tyrkiet arbejdede vi efter skoletiden. Altså ikke for andre, men for os selv. Jeg skulle vande marker, jeg skulle hente brænde fra skoven, selvom der var ulve oppe i bjergene, og selvom der var sne helt op til mine knæ. Jeg var ikke ret gammel, men det skulle jo gøres. Der var ikke andre mænd i familien til at gøre det, for de arbejdede i Europa eller andre steder i Tyrkiet. Så det hele var på mine skuldre. Men det gør, at man ikke kun bliver fysisk, men også mentalt stærk. Jeg har ikke på noget tidspunkt følt mig psykisk svag. Og det, tror jeg, skyldes, at jeg løbende har fået nogle små succeser i mit liv. Det ser måske småt ud, men det kan være stort for et barn. Man klarer nogle ting, og man føler sig sej.

Men mit problem var, at jeg lige pludselig var blevet 18 år, så jeg kunne ikke fuldføre folkeskolen, selvom jeg havde to år endnu. Så jeg skulle ud at finde mig et job i første omgang. Jeg startede med at arbejde på en sildefabrik i Viby i otte måneder. Det var en meget populær sildefabrik, og de havde også en butik, der solgte byens bedst sild. Jeg arbejdede over vinteren, og det var koldt, og jeg løftede virkelig tunge ting. Kasser, tønder og så videre. En dag faldt jeg i tønden med sildelage. Med hovedet nedad. Det hele blev klistret, men jeg måtte ikke gå hjem, fordi der var ikke andre, der kunne overtage. Det var dråben. Jeg sagde til mig selv "Det kan ikke passe, at det skal være dit liv". Så jeg begyndte at tænke på, hvad jeg kunne gøre for at komme videre. Problemet for os, der kommer udefra, er, at vi ikke kender systemet, så vi ved heller ikke, hvilke muligheder vi har. Så jeg måtte hele tiden søge hjælp hos andre, der kendte systemet. Og så var der en, der vidste, at man kunne komme på højskole og få 9. og 10. klasse. Jeg endte med at komme af sted på højskole, og her fik jeg faktisk min 9. klasses eksamen. Jeg havde både matematik, fysik, kemi, tysk, engelsk, batik, klaverspil, dansk, litteratur. Jeg havde alt! Jeg var så sulten efter at lære så meget som muligt. Jeg var ikke den dygtigste og måtte gå rundt fra værelse til værelse efter skoletiden for at få hjælp af de andre. Men til eksamen var det faktisk sådan, at jeg fik 11, mens dem, der havde hjulpet mig i løbet af året, fik 9. Der blev jeg virkelig stærk. Og så sagde jeg til mig selv "Så kan du sgu alt".

HVAD GJORDE DU SÅ?

Jeg ville være ingeniør. Men det krævede så nogle andre ting. Endnu mere skole. Man kunne komme på ingeniørhøjskolen, hvis man havde taget EFG (erhvervsfaglig grunduddannelse) først. Så jeg begyndte på det, men efter et halvt år skulle vi finde en praktikplads, og jeg kunne ikke finde nogen. Der var ikke noget. Det gjorde så, at jeg måtte finde en anden uddannelsesretning, og så blev jeg maskinarbejder i stedet for. Der fandt jeg en praktikplads. Og det var faktisk også fint. Det korte af det lange er, at man fortsætter. Og med det ene følger der noget andet med. For mens jeg var under uddannelse, kom jeg ind i noget foreningsarbejde. Tyrkisk-Dansk forening i Aarhus. Jeg var faktisk med til at starte den sammen med nogle tyrkiske venner og nogle andre danskere. Det har virkelig været en stor læringsproces for mig. Du lærer så meget gennem foreningsarbejde. Om samfundet, om politik, om kontakter, og om hvordan man skal gebærde sig. Man får også nogle personlige venner på kryds og tværs, som gør, at man føler sig endnu mere tilknyttet til fx Aarhus. Jeg kendte alle politikerne dengang. Alle sammen, i alle partier. Og jeg var tit i medierne.

Jeg blev tilbudt et job som undervisningskonsulent, og det arbejdede jeg med i en del år. Men jeg kunne godt se, at jeg var kommet til et punkt, hvor jeg skulle vælge, om min karriere skulle være inden for den offentlige sektor eller ikke. Det gik godt dér, så det skulle nok komme. Men jeg ville helst arbejde med noget, der handlede om relationen mellem Tyrkiet og Danmark. Det var det, jeg drømte om. Jeg elsker at rejse, og jeg har rejst rundt i alverdens hjørner hver eneste sommer. Jeg er ikke den, der bare sidder på et kontor hele dagen. Det kan jeg bare ikke finde ud af. Det er ikke mig. Så jeg besluttede mig for at gå en anden vej, og her var det, at tæppeforretningen kom ind i billedet.

Jeg startede en restaurant, for jeg skulle jo tjene penge først. Og så åbnede jeg en anden butik, der handlede med sølv – håndlavede smykker – og her kunne jeg også tjene nogle penge. Med de penge begyndte jeg så at investere i tæpperne. Jeg havde heldigvis nogle gode kontakter på forhånd i de områder, hvor tæpperne er fra, for jeg har rejst rundt der. De kontakter hjalp mig på alle mulige måder, og fik lov til at betale dem hen ad vejen. Købe, sælge, købe, sælge.

HVORFOR LIGE TÆPPER? VAR DET, FORDI MAN KUNNE TJENE MERE PÅ DEM END PÅ SØLV?

Nej, jeg kunne lide det. Jeg havde set, hvordan de væver, og hvordan de mennesker arbejder med det. Min mor vævede også selv. Jeg havde set tæppearbejdet i min opvækst og på mine rejser, men jeg havde også været i praktik i en tæppeforretning i Istanbul. Han var meget meget dygtig og vidste sindssygt meget om tæpper. Det viste sig også, at han senere blev inspektør for tæppemuseet i Istanbul. Jeg lærte enormt meget af ham, så på et tidspunkt sagde jeg til mig selv "Hvorfor ikke?". Det var meget mere risikabelt at arbejde som selvstændig. Til gengæld var det det, jeg brændte for. Så jeg tog det usikre. Og i løbet af meget kort tid havde jeg fået banket en meget fin forretning op. Det er også et arbejde, hvor du får et kæmpestort netværk, og det er mange lande, vi snakker om. I stedet for at være en lille aarhusianer føler du, at du er en større verdensborger. Man har en virkelig stor kontaktflade og mange venner i så mange forskellige lande og byer. Man kommer til at holde af dem, og den glæde, du får af de oplevelser, kan du ikke få gennem et almindeligt lønnet arbejde. Det kan du ikke. At man kan sælge tæpperne her i butikken og tjene penge, det er fint. Men adrenalinen kører, når jeg er ude og rejse og opkøbe tæpper. Jeg kunne ikke tænke mig at lave noget andet i dag.

De fleste tæpper, jeg har her, er gamle. De er ikke bare af en bedre kvalitet, de er også vævet privat. Langt de fleste af dem er vævet som udstyr til vævernes eget hus, så man er virkelig gået op i det.

Det er også derfor, man kan se på mønstrene og motiverne, at der er væsentligt mere historie i de privatvævede tæpper end i dem, der bliver lavet på værkstederne. Jeg kan også huske fra min egen barndom, at min mor og de andre kvinder, der vævede, snakkede om, hvad motivernes betydning var. Ud fra den tilstand, de var i, valgte de mønstre, motiver og farver. Tæpperne fortæller altså en megavigtig historie. Den ældre generation i Danmark ved heldigvis en del om tæpper, og de værdsætter deres kunstneriske værdi. Men hos den yngre generation er det bare "køb, brug, smid ud", og det bryder jeg mig altså ikke om. Jeg synes, det er lidt sørgeligt, at vi er blevet sådan en overforbrugsgeneration. En sjælden gang kommer der også kunder her, som er

ligeglade med tæppet. Det skal bare være billigt. Det er ikke kunder, som jeg gør ret meget for, desværre.

VIL DU FORTÆLLE LIDT OM, HVORNÅR DU BEGYNDTE AT STIFTE FAMILIE?

I min generation giftede man sig normalt i 18-19-års alderen. Jeg blev først gift, da jeg var 24, og det var meget sent dengang. Længere kunne jeg heller ikke trække den! Men jeg ville gerne leve mit unge liv, så jeg ikke fortrød noget bagefter. Da jeg så mødte min kone rent og skær tilfældigt, var der et eller andet, der sagde "Det er det". Jeg havde nogle formodninger om, hvordan hendes personlighed var, og den dag i dag – selvom det er mere end 30 år siden – er hun stadig sådan, som jeg tænkte, at hun ville være.

Jeg bilder mig ind, at jeg generelt læser mennesker rigtig godt. 7, 9, 13 har jeg aldrig været udsat for noget grimt. Jeg har været i nogle faretruende situationer, men jeg har kunnet lugte det på forhånd. For eksempel var jeg ude og rejse i Kaukasus, dengang der var borgerkrig. Der var krig, men jeg tog derud for at købe tæpper, så dum som jeg selvfølgelig var. Man er naiv, når man er ung. Man tror ikke, at der sker én noget. Flere gange blev vi lokket nogle steder hen, hvor der efter sigende skulle være nogle meget fine tæpper, men jeg advarede dem, jeg var sammen med. Jeg sagde "De mennesker har jeg ikke tillid til. Jeg synes ikke, vi skal af sted". En gang blev vi taget med ud til et stort hus og fik at vide, at tæpperne lå nede i kælderens. Jeg sagde til dem "Jeg vil ikke derned. Jeg ved ikke, hvad der venter os der nede". Vi har jo flere tusinde dollars på os, når vi er ude og opkøbe tæpper, og det ved de godt. Selvfølgelig kan det også godt være, at der ikke var sket noget. Så jeg har været god til at lugte faren, inden man kommer ud for den. Og det er sådan noget, man kan komme ud for. For det er jo i de lande, at de har spændende tæpper.

NU VED JEG, AT DIN SØN ARBEJDER I TÆPPEBUTIKKEN OVERFOR. HAR DU ANDRE BØRN?

Ja, jeg har en datter i tyverne og en søn på tolv år. Og så min søn overfor. Det går godt for ham, og han sælger godt. Han er en konkurrent til mig! Nogle gange kommer der kunder i min butik, hvis budgettet er lige lidt stramt. Så siger han "Kom over til mig, jeg har 20% rabat". Så snupper han kunden for næsen af mig, ha ha! Og det er endda en anden slags tæpper, han sælger! Men

det er også spændende. Jeg kan egentlig godt lide det. Når jeg har brug for ekstra hjælp, så kommer han og hjælper mig – og omvendt. Det er også dejligt, for nu begynder vi at have fælles interesser. Både inden for kunder, tæpper, økonomi, styring og så videre. Men han er meget, meget, meget ærlig. Han er så ærlig, at det nogle gange kan være svært for ham at være forretningsmand. Over for kunderne er det fint nok – der er jeg glad for, at han er sådan – men når man skal handle i de lande, som jeg snakker om, skal man altså være lidt forsigtig. Du er nødt til at spille på deres tangenter, ellers taber du. Det har han stadig lidt svært ved. For han er så ren. Men det lærer han stille og roligt. Vi har også rejst sammen nogle steder, men han skal mere med fremover. Tæpper er lidt ligesom fingeraftryk fra de distrikter, de kommer fra, og den måde, man hurtigst lærer at afkode og forstå dem, er ved at rejse ud.

NÅR DU I DAG SER TILBAGE PÅ DIT LIV OG DE ERFARINGER, DU HAR GJORT DIG, HVILKE ERFARINGER VIL DU SÅ GIVE VIDERE?

Til hvem? Det kommer jo an på, hvem det er.

TIL DIN SØN?

Altså til folk, der generelt vil drive forretning: lad være med at hoppe over, hvor gærdet er lavest. Det er nummer 1, og det er det, jeg altid selv har prøvet på at overholde. Jeg gider ikke drive en fiktiv forretning med fiktive priser. Det er der nogle, der gør, men jeg vil ikke være en del af det. Vi har haft perioder, hvor det har været svært, og hvor vi har været på grænsen til konkurs på grund af krisen i Danmark. Men jeg hoppede ikke med på den vogn. Enten må det bære, eller så må det bryde. Det er 29 år siden, jeg startede, og jeg har ikke haft udsalg en eneste dag. Men vi sælger alligevel mere end alle de andre tæppehandlere. Jeg tror, det skyldes, at vores priser er faste, og at alle får ligebehandling. Min søn er startet med at give 20%, men det er, fordi han er nystartet, og fordi han er en anden generation. Mange ting er også anderledes, end da jeg startede, så jeg er også nødt til at lytte lidt til, hvad han siger. Hvis jeg skal give ham lov til at udvikle sig selv og gøre sine egne erfaringer, skal han måske køre det på sin egen måde. For vi kan ikke kopiere hinanden succeser.

HVAD SÅ MED TIL DINE MEDMENNESKER I AARHUS GENERELT?

Til dem er mit råd, at de skal værdsætte kunsthåndværk. Og det behøver ikke kun at være tæpper. Men hvis vi ikke værdsætter og respekterer deres værdier, hvem skal så gøre det?

DINE MANGE REJSER UDENLANDS OG DIT ENGAGEMENT I AT BEVARE FORBINDELSEN TIL TYRKIET TAGET I BETRAGTNING, HVORDAN ER DIT FORHOLD TIL AARHUS SÅ?

Aarhus er min yndlingsby. Jeg har været i mange byer i verden, og Aarhus er en af de smukkeste. Det er en af de byer, hvor man har det godt. Jeg er 100% aarhusianer. Der er ikke noget at gøre. Da jeg var omkring 14 år, tog jeg en meget seriøs beslutning. Vi havde jo hele tiden en idé om, at vi skulle vende tilbage til Tyrkiet på et tidspunkt. Men da jeg var omkring de 14, sagde jeg til mig selv "Det er her, du skal leve. Det er her, du skal vokse op. Det er højst sandsynligt her, du skal dø. Glem drømmene om at vende tilbage". Hvis man ikke bliver afklaret på dét spørgsmål, føler man kun, at man lever halvt. Det vil sige, at man ikke engagerer sig 100% i, hvor man bor, og man føler ikke, at man er 100% en del af det. Jeg besluttede mig for at engagere mig 100% i mit liv og min fremtid her. Det drejer sig om sproget, om uddannelsen, om menneskelige relationer og så videre. Og det er nok også det, der har været med til at gøre livet let for mig. Fordi jeg besluttede mig i så god tid. Mit forhold til Tyrkiet i dag er kun platonisk. Jeg elsker Tyrkiet, men det er ikke mit land.